



## ARAŞTIRMA MAKALESİ

### Geleneksel süt sağım yöntemi: Koşana koşma

Aşkın Yaşar<sup>1</sup>, Çağrı Çağlar Sinmez<sup>2</sup>, Gökhan Aslım<sup>3\*</sup>

<sup>1</sup>Selçuk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, Konya, <sup>2</sup>Erciyes Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, Kayseri, Türkiye <sup>3</sup>Kayseri, Türkiye  
Geliş: 17.04.2014, Kabul: 08.05.2014

\*vetaslim@gmail.com

#### Özet

**Yaşar A, Sinmez ÇÇ, Aslım G.** Geleneksel süt sağım yöntemi: Koşana koşma.

#### Abstract

**Yasar A, Sinmez CC, Aslim G.** Traditional milking method: Koşana koşma.

**Eurasian J Vet Sci, 2014, 30, 3, 111-113**  
DOI:10.15312/EurasianJvetSci.201436508

**Amaç:** Bu çalışmada İç Anadolu Bölgesinin Konya Bölümünde koyunlarda uygulanan ve "koşana koşma" adı verilen süt sağım yöntemine ait verilere ulaşılarak unutulmaya yüz tutan bu geleneğin değerlendirilmesi amaçlandı.

**Gereç ve Yöntem:** Çalışmanın materyalini, İç Anadolu'nun Konya Bölümü içerisinde kalan yörelerde yaşayan halk hekimliği uygulayıcıları, hayvan sahipleri ve hayvancılıkla uğraşan kişilerden oluşan dokuz kaynak kişiden toplanan veriler oluşturdu. Veri toplama amacıyla "koşana koşma" uygulamasıyla ilgili sorulardan oluşan "Bilgi Derleme Formu" kullanıldı. Elde edilen veriler yazılı, sözlü ve görsel olarak kayıt altına alınarak değerlendirildi.

**Bulgular:** Çalışmada süt sağımı esnasında, koyunların mera ve köylerde açık bir alanda bir hat boyunca özel bir urgan ile yüzleri birbirine bakacak şekilde kolay çözülen düğümlerle birbirlerine bağlandığı, bu yönteme "koşana koşma", koyunların sağıldığı yere "koşan yeri", bağlandıkları urgana "koşan örmesi" denildiği; ortalama 50-60 sağmal koyundan bir "koşan" yapıldığı ve koyunlardan günde iki kez bu yöntem kullanılarak süt sağıldığı belirlendi.

**Öneri:** Sonuç olarak, koşana koşma yöntemiyle süt sağım işleminin kolaylaştığı, sağım yapılan koyunların kolaylıkla belirlendiği, işgücü ve masrafların azaldığı ve böylece karlı bir yetiştiriciliğin sağlanabildiği; bu nitelikleriyle "koşana koşma" uygulamasının Türk halk kültürünün zenginliğini yansıtan bir uygulama olduğu ve kültürel miras kapsamında yer alması gerektiği ileri sürülebilir.

**Anahtar kelimeler:** Folklor, koşana koşma, süt sağım yöntemi.

**Aim:** In this research it has been purposed to evaluate tend to forget this tradition by reaching about data of the milking method named "koşana koşma" that exercised sheep in Konya Section of Central Anatolia Region.

**Materials and Methods:** Material of study was created by nine source persons who are folk medicine practitioners, animal owners and animal husbandry of people lives in Konya Section of Central Anatolia. To collect data in "koşana koşma" application consists of questions "the information collection form" was used. The data obtained in written, oral and visual recording was evaluated by.

**Results:** On study has determined milking twice a day by this method which sheep have by tied nodes which solving easily with a special rope, face to face each one of them along the line, name is "koşana koşma", it has observed the sheep milking place is "koşan yeri", the rope which is tied them, "koşan örmesi", koşan is a occurred by average 50-60 milking sheep, in a village or grassland opened area.

**Conclusions:** As a consequence, take a place in samples which are reflected Turkish public cultural richness, "koşana koşma", that traditional milking method taken cultural legacy compass, necessity can be asserted, with "koşana koşma" method, milking process getting easier, easily determined sheep that milking labor and costs decreased so profitable animal husbandry could be supplied also lately years important size of sheep were declined.

**Keywords:** Folklore, koşana koşma, milking method.





## Giriş

Koyun ve keçi sayısı bakımından dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer alan Türkiye’de, koyunun süt ve et üretimine önemli düzeyde katkısı bulunmaktadır. Koyun yetiştiriciliği tarımsal amaçlı kullanılmayan alanlardaki bitki örtüsünü et, süt ve yapağı gibi ürünlere dönüştüren, insan beslenmesine ve ekonomiye katkıda bulunan bir hayvancılık koludur (Yıldız ve Denk 2006, Yakan 2012).

Türkiye’de koyun sürülerinin büyük bir kısmı küçük sürüler halinde bulundurulur ve süt verim düzeyleri de yüksek değildir. Özellikle kırsal bölgelerde halkın süt ve süt ürünleri ihtiyacının önemli kısmı yerli koyun ırklarından karşılanmakta ve koyunlardan süt genellikle elle sağım yöntemi kullanılarak sağlanmaktadır (Ünal ve ark 2008).

El ile sağım mera, ağıl ve kotrada olmak üzere üç şekilde yapılır. Ağılda sağımda, koyun ağıl içinde ayrı bir bölmede; kotrada sağımda, koyunlar kotra adı verilen ve oldukça kullanışlı özel bölümler içinde elle sağılır (Anon 2013).

Bu çalışmada, İç Anadolu Bölgesi Konya bölümünde (Aksaray, Karaman ve Konya), koyunlarda uygulanan ve “koşana koşma” adı verilen merada süt sağım yöntemine ait verilere ulaşılarak unutulmaya yüz tutan bu geleneğin gelecek kuşaklara aktarılması amaçlandı.

## Gereç ve Yöntem

Çalışmanın materyali, İç Anadolu Bölgesinin Konya bölümü (Aksaray, Karaman ve Konya)’nde yaşayan halk hekimliği uygulayıcıları, hayvan sahipleri ve hayvancılıkla uğraşan toplam 745 kaynak kişi ile 06.11.2012-08.07.2013 tarihleri arasında yapılan mülakat sonucu, “koşana koşma” uygulaması hakkında bilgi aktaran dokuz kişiden elde edilen veriler oluşturdu.

Veri toplama amacıyla folklorik veteriner hekimliği ve hayvancılıkla ilgili sorulardan oluşan “Bilgi Derleme Formu” kullanıldı. Form kullanılarak “koşana koşma” uygulaması hakkında elde edilen yazılı, ses kayıt yöntemiyle elde edilen sözlü ve dijital fotoğraf makinesi kullanılarak elde edilen görsel veriler kayıt altına alınarak değerlendirildi.

## Bulgular

Konya Bölümünde (Şekil 1) Mayıs ayı ile birlikte “acar” (yeni) kuzular yavaş yavaş süttten kesilir ve çobanlar tarafından otlaklarda otlamaya alıştırılır. Kuzuların süttten kesilmeleri ile birlikte sağım mevsimi başlar. Koyunların merada bir hat boyunca özel bir urgan ile yüzleri birbirine bakacak şekilde çabuk çözölen düğümler yapılarak bağlandığı süt sağım yöntemine “koşana koşma” adı verilir (Şekil 4). Koyunların sağıldığı yere “koşan yeri” (Şekil 3), bağlandıkları elli-yüz metrelik

urgana “koşan örmesi” (Şekil 2) denilir. Her koşan örmesi ile üç koyun bağlanır. Ortalama, 50-60 sağmal koyundan (Şekil 3) bir koşan yapılır ve koyunlardan günde iki kez bu yöntem kullanılarak süt sağılır (KK 1-9).



Şekil 1. Konya bölümü



Şekil 2\*\*. Koşan örmesi ile koyunlar bağlanırken



Şekil 3\*\*. Sağmal koyunların sağıldığı koşan yeri



Şekil 4\*\*. Koşana koşma sağım yöntemiyle koyunların sağımı \*\*.Görüntülenen kişilerden izin alınmıştır.



## Tartışma

Koyunlardan elde edilen süt geliri, ırkların süt verimine bağlı olarak gelirin %20-40'ını oluşturmaktadır. Koyunlarda işletmede süt veriminin hangi düzeyde olduğunun bilinmesi, kârlılığın bilinmesi bakımından önemlidir. Koyun sütlerinin düzenli şekilde toplanıp, sağlıklı koşullarda kaliteli ürünlere dönüştürülmesi, üreticilerin gelir seviyesinin artırılmasına katkı sağlayacaktır. Koyunlarda süt verim kontrolleri, süt verim seviyesinin belirlenmesini, kârlı bir yetiştiricilik ve sürüde hayvan sağlığının, özellikle mastitisin kontrol altına alınmasını sağlar. Bunun sonucunda, birey, sürü, işletme, bölge ve ülke düzeyinde üretimin miktar ve kalitesi hakkında doğru, güvenilir ve faydalı bilgiler elde edilir. Ancak, süt verim kontrolleri işletmelerde ekstra bir iş gücü ve masraf oluşturur. Bu nedenle çoğu zaman işletmeler süt kontrolü yapmaktan kaçınır (Yakan 2012). Çalışmada, "koşana koşma" adı verilen süt sağım yöntemiyle, koyunlardan en az işgücüyle günde iki kez süt sağılmasının, sağım yerinin kuru, havadar ve temiz olmasının süt verim kontrollerinin ve sürü sağlığının korunmasında küçük sürülerde önemli avantajlar sağladığı ve Yakan'ın görüşlerini güçlendirir nitelik taşıdığı ileri sürülebilir.

Makinele sağımın 100 koyundan daha küçük sürüler için uygun olmadığı, makinele sağım için koyunların yüksek oranda süt vermesi ve uzun laktasyon dönemine sahip olmaları gerektiği, kısa sağım süresine sahip koyun ırkları için makinele sağım aygıtları kullanmanın ekonomik olmadığı; büyük koyun sürülerinde ise makine ile sağımın iş gücünü azalttığı, sağlıklı ve temiz süt elde edildiği bildirilmektedir (Kaymakçı 2002). Kaymakçı'ya paralel olarak, çalışma sonuçlarının da, küçük sürülerde uygulanan elle sağım yöntemlerinden biri olan koşana koşma yöntemiyle süt sağım işleminin kolaylaştığı, sağım yapılan koyunların kolaylıkla belirlendiği, işgücü ve masrafların azaldığı ve böylece kârlı bir yetiştiriciliğin sağlanabildiği düşünülebilir.

Oğuz (2013)'a göre, birçok kültürel miras, küreselleşmeyle birlikte kültür tek tipleşmesi, savaş, turizm, sanayileşme, kırsal göç, toplu göç ve doğa dengesinin bozulması gibi nedenlerle yok olma tehlikesi altındadır. Bu tehlikeye karşı, UNESCO tarafından halkbilimi, etnoloji ve antropoloji disiplinlerinin ilgilendiği "gelenek" alanındaki kültürün korunması amacıyla "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" 17 Ekim 2003 tarihinde Paris'te kabul edilmiştir. Bu çalışmayla, bir süt sağım yöntemi olan "Koşana koşma"nın, Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'nde belirtilen "Halk Bilimi Kadroları" arasında görülen "Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar" bölümündeki "Halk Tarım ve Hayvancılığı"na (Oğuz 2013) konu ve materyal desteği olabilecek nitelikte ve yaşayan geleneksel kültür mirası olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilebilir.

## Öneriler

Sonuç olarak, "koşana koşma" yöntemiyle süt sağım işleminin kolaylaştığı, sağım yapılan koyunların kolaylıkla belirlendiği, işgücü ve masrafların azaldığı ve böylece kârlı bir yetiştiriciliğin sağlanabildiği, bu nitelikleriyle "Koşana koşma" uygulamasının, Türk halk kültürünün zenginliğini yansıttığı, somut olmayan kültürel miraslar içinde değerlendirilmesi ve korunması gerektiği söylenebilir.

## Teşekkür

Bu çalışma "İç Anadolu Bölgesi Konya Bölümünde (Aksaray, Karaman ve Konya) Folklorik Veteriner Hekimliği ve Hayvancılık Üzerine Araştırma" başlıklı, 1120428 numaralı TÜBİTAK-TOVAG araştırma projesinden yararlanılarak hazırlandı. Bu çalışmanın özeti 21-23 Mayıs 2014 tarihinde Samsun'da düzenlenen IV. Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumunda poster bildiri olarak sunulmak üzere kabul edildi.

## Kaynaklar

- Anonim 2013. [http://www.tarimkutuphanesi.com/KOYUNLARIN\\_SAGIMI](http://www.tarimkutuphanesi.com/KOYUNLARIN_SAGIMI). Erişim tarihi: 06.07.2013.
- Kaymakçı M, 2002. Koyun Yetiştiriciliği El Kitabı. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, İzmir, Türkiye, p:40.
- Oğuz MÖ, 2013. Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir? Geleneksel Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, Türkiye, p:267.
- Ünal N, Akçapınar H, Atasoy F, Yakan A, Uğurlu M, 2008. Bafra koyunlarında bazı meme özellikleri ve kuzularda büyüme ile bu özelliklerin farklı süt kontrol yöntemleriyle tespit edilen süt verimi ve sağım özellikleriyle fenotipik korelasyonları. AÜ Vet Fak Derg, 55, 117-124.
- Yakan A, 2012. Koyun ve keçilerde süt verim kontrol yöntemleri ve laktasyon süt veriminin hesaplanması. AVKAE Derg, 2, 18-23.
- Yıldız N, Denk H, 2006. Van Bölgesinde halk elinde yetiştirilen Akkaraman koyunlarda çeşitli verim özellikleri I. döl ve süt verimi özellikleri. FÜ Sağlık Bil Dergisi, 20, 1, 21-27.

Kaynak Kişi Listesi				
Sıra	Adı Soyadı	İl	İlçe	Kasaba-Köy
KK 1	İrfan YARALI	Konya	Altnekin	Yenice Köyü
KK 2	Niyazi AKBAY	Konya	Cihanbeyli	Ağabeyli Köyü
KK 3	İhsaniye KARAMAN	Konya	Kadınhanı	Kızılkuyu Köyü
KK 4	Cevdet ATA	Konya	Karapınar	Niğdeboğazi Köyü
KK 5	Davut BÜYÜKKOÇAK	Konya	Sarayönü	Yenicelkaya Köyü
KK 6	Adnan BALALIOĞLU	Aksaray	Merkez	-
KK 7	H. Mustafa AYHAN	Aksaray	Merkez	-
KK 8	Bayram GÜVEN	Aksaray	Gülağaç	Bekarlar Köyü
KK 9	Davut TEKER	Karaman	Sarıveliler	Merkez

